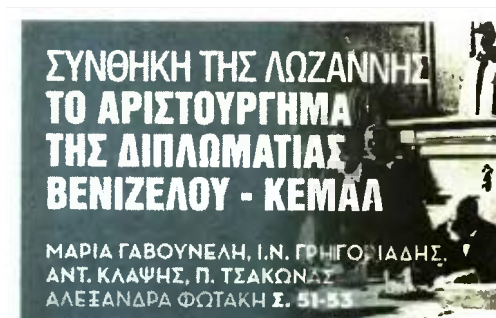

1. ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΕΜΑΛ

Μέσο: . . . . . ΤΑ ΝΕΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 17/06/2023 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 17/06/2023

Σελίδα: 1

ΕΜΠΡΟΣ

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΕΤΟΣ 27^{ον} - ΑΡΙΘΜΟΣ 9405 | ΓΡΑΦΕΙΑ: ΟΔΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΙΟΥ 6 | "Εκδόσεων άλλων λεπτών 50" | ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΤΕΤΑΡΤΗ 23 ΙΟΥΛΙΟΥ 1923

Η ΕΙΡΗΝΗ ΥΠΕΓΡΑΦΗ ΧΘΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΩΖΑΝΝΗΝ

ΠΑΡΙΣΙΟΥ 24 ΙΟΥΛΙΟΥ ΩΡΑ 7 Μ.Μ. (ΙΔ. ΡΑΔΙΟΓΡΑΦΗΜΑ «ΕΜΠΡΟΣ»). — ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΥΣΙΝ ΕΚ ΛΩΖΗΣ ΟΤΙ Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΥΠΕΓΡΑΦΗ.

Συνθήκη της Λωζάννης

Ένα αιωνόβιο «αριστούργημα της διπλωματίας»

Ως «ερό κείμενο» περιγράφουν τη Συνθήκη της Λωζάννης τούρκοι πανεπιστημιακοί και διπλωμάτες, θέλοντας να επισημάνουν την αξία της ως θεμέλιου λίθου στη δημιουργία της σύγχρονης Τουρκικής Δημοκρατίας. Ακόμα και αν κάποιοι επιχειρούν να την αμφισβητήσουν. Για μια «συνθήκη-όρσωση», η οποία αποτελεί θεμέλιο σταθερότητας, μονιμότητας και οριστικής λύσης, κάνουν λόγο οι έλληνες διπλωμάτες και πανεπιστημιακοί. Η σημασία και ο ρόλος της Συνθήκης της Λωζάννης για τη σταθερότητα, που δεν αφορά μόνο την Τουρκία και την Ελλάδα, υπογραμμίστηκε και στο διεθνές συνέδριο που διοργάνωσαν με αφορμή τη συμπλήρωση των 100 χρόνων από την υπογραφή της το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το **ΕΛΙΑΜΕΠ** την περασμένη εβδομάδα.

Μια συνθήκη που έχει επιδείξει ανθεκτικότητα όσο λίγες χαρακτηρίσει τη Συνθήκη της Λωζάννης και η Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Κατερίνα Σακελλαροπούλου, από το βήμα του συνεδρίου. Ξεκαθάρισε δε ότι «οποιαδήποτε προσπάθεια ανατροπής της θα υπονόμει αναπόφευκτα την ειρήνη και την ισορροπία που έχει παραμείνει αμετάβλητη επί έναν αιώνα, για να διαμνησθεί ότι «οι συνθήκες που καθορίζουν σύνορα δεν λήγουν».

Η Συνθήκη της Λωζάννης αποτελεί το κείμενο που όρισε τα σύνορα της Τουρκικής Δημοκρατίας με τους γείτονές της βάζοντας τέλος στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στόχος να πετύχει τη σταθερότητα και την οριστικότητα, έχοντας πετύχει μέχρι σήμερα να εγγυ-

ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΦΩΤΑΚΗ

άτι την ηρεμία στην περιοχή. Γεγονός που παραδέχθηκε η πλειονότητα των ομιλητών του συνεδρίου του **ΕΛΙΑΜΕΠ** και του ΕΚΠΑ. Εστω και αν ορισμένοι εξ αυτών, όπως ο τούρκος καθηγητής Διεθνούς Δικαίου, Γιουτζέλ Ασερ, επιχειρήσαν να αναδείξουν τα σημεία στα οποία Αθήνα και Αγκυρα έχουν αντικρουόμενες απόψεις.

Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ. Στην αξία της διπλωματίας στην επίλυση των ζητημάτων, με αφορμή τη συζήτηση για τα 100 χρόνια της Λωζάννης, αναφέρθηκαν ιδιαίτερα έμπεροι

διπλωμάτες και των δύο χωρών, που έχουν υπερέσει για χρόνια τον διάλογο, τονίζοντας ότι ο ρόλος τους είναι να μην επιτρέπουν την εκτροπή των σχέσεων των δύο χωρών με τρόπο που θα μπορούσε να οδηγήσει σε συγκρούσεις. Ιδιαίτερη αναφορά στη ρητορική και από την πλευρά της Ελλάδας τόσο από πολιτικούς όσο και από ΜΜΕ και στη συχνότητα με την οποία η Τουρκία επανέρχεται στη δημόσια συζήτηση της χώρας, όχι απαραίτητα με θετικό τρόπο, έκανε ο πρόεδρος ε.τ. και επικεφαλής της ελληνικής ομάδας στις διερευνητικές επαφές, Παύλος Αποστολίδης.

Ενώ ο Φαρούκ Λογόγλου, πρόεδρος ε.τ. και πρώην μέλος της Μεγάλης Εθνοσυνέλευσης στην Τουρκία, μιλώντας για το «αριστούργημα της διπλωματίας», όπως χαρακτήρισε τη Συνθήκη της Λωζάννης, σημείωσε την αξία του διαλόγου μεταξύ των δύο χωρών και την ανάγκη και οι δύο πλευρές να έχουν διάθεση για να συνομιλήσουν, τονίζοντας ότι Ελλάδα

και Τουρκία γνωρίζονται πολύ καλά. Όταν δε ρωτήθηκε για το casus belli, δεν δίστασε να απαντήσει πως αν αφαιρέσεις το «casus», δηλαδή αυτό που ο ένας από τους δύο θεωρεί αίτια, τότε διαγράφεις αυτομάτως και το «belligerent».

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ. Ιδιαίτερη έμφαση έδωσαν τούρκοι καθηγητές, όπως ο Μουσταφά Αϊντίν (καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Καντίρ Χας), ξεκινώντας από την αξία της Συνθήκης της Λωζάννης, και στον ελληνοτουρκικό διάλογο. Υπογράμμισε την ανάγκη και την ευθύνη των πολιτικών των δύο πλευρών να εκπαιδεύσουν τους πολίτες Ελλάδας και Τουρκίας στην έννοια του συμβιβασμού. Μία λέξη που, όπως είπε, σε Ελλάδα και Τουρκία έχει αρνητικό φορτίο, σε αντίθεση π.χ. με την αγγλική γλώσσα. Λέγοντας ότι οι δύο πλευρές ίσως θα πρέπει να επιλέξουν να διαπραγματευθούν στα αγγλικά, θέλοντας να τονίσει την ανάγκη να αναζητηθεί η κοινή γλώσσα που θα οδηγήσει σε συμφωνία. Ο ίδιος δε έψεξε τους πολιτικούς οι οποίοι, ενώ, όπως είπε, στο παρελθόν οι διπλωμάτες είχαν καταφέρει να καταλήξουν σε συμφωνία, όχι μόνο μία φορά, απέφυγαν να την υπογράψουν. Σημαντικό για τους ομιλητές όχι να αμφισβητηθεί η συνθήκη, αλλά να βρεθεί ο τρόπος να σπάσει ο φαύλος κύκλος της έντασης. Ενώ αρκετοί ήταν οι ομιλητές που αναφερόθηκαν στο σύμφωνο φιλίας Ελευθερίου Βενιζέλου - Κεμάλ Ατατούρκ, με τη Συνθήκη της Λωζάννης να χαρακτηρίζεται ως ένα πρότυπο για την οικοδόμηση της ειρήνης που μπορεί να εμπνεύσει τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον.

ΦΑΚΕΛΟΣ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ

ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΓΑΒΟΥΝΕΑΗ

100 χρόνια από τη Συνθήκη: Τι μάθαμε από μια επέτειο;

Για δυο ημέρες αυτή την εβδομάδα 50 άνθρωποι από πολλές χώρες συναθροίστηκαν, ενώπιον πολυπληθούς κοινού επιστημόνων και διπλωματών, για να συζητήσουν για τη Συνθήκη της Λωζάννης και τη σημασία της για τη γειτονιά μας. Είναι κοινή η αίσθηση ότι πρόκειται για ένα ζωντανό κείμενο, η σημασία του οποίου ξεπερνά την εποχή του.

Η Συνθήκη της Λωζάννης δεν είναι απλώς η πράξη γέννησης της σύγχρονης Τουρκίας. Είναι κυρίως μια συνθήκη ειρήνης στο τέλος μιας δεκαετίας σχεδόν βάνουσου και αιματηρού πολέμου. Υπό την έννοια αυτή, ασφαλώς αντικατοπτρίζει τη στάθμιση συμφερόντων των εμπλεκόμενων μερών στον χώρο και τον χρόνο, από την Ελλάδα και την Τουρκία ως τις μεγάλες δυνάμεις της εποχής. Ταυτοχρόνως, όμως, είναι μια σύμβαση που ορίζει σύνορα και ως τέτοια δημιουργεί ένα αντικειμενικό καθεστώς που ισχύει εις το διηνεκές. Η διατάραξη των ομοθύμων αποφασισθέντων συνόρων δεν θα ανέτρεπε απλώς τις εσωτερικές ισορροπίες ενός συμβατικού κειμένου. Θα ανέτρεπε την εδαφική ακεραιότητα και πολιτική σταθερότητα όχι μόνο της περιοχής αλλά και ολόκληρου του διεθνούς συστήματος, έτσι όπως το αντιλαμβανόμαστε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το παράδειγμα της Ουκρανίας είναι, νομίζω, σαφές ως προς τους κινδύνους μιας τέτοιας αναθεωρητικής προσέγγισης.

Ως ζωντανό κείμενο, όμως, η Συνθήκη προσαρμόζεται ασφαλώς στην εξέλιξη του διεθνούς δικαίου και δέχεται τη ρυθμιστική επιρροή της πραγματικότητας. Είναι αλήθεια ότι η Συνθήκη της Λωζάννης ρυθμίζει ιδίως χερσαία σύνορα, μεταξύ της Τουρκίας και όλης της μεζονος περιοχής, από τα Βαλκάνια ως τις εσχατιές της Μέσης Ανατολής. Στις αρχές του 20ού αιώνα, η ελευθερία των θαλασσών κατίσχυε σαφώς της εξουσίας του παράκτιου κράτους στις θαλάσσιες ζώνες. Σήμερα όμως είναι αναπάντητο ότι το παιχνίδι εξουσίας έχει μετακινηθεί προς τον θαλάσσιο χώρο, έστω και αν η ολοένα διευρυνόμενη εξουσία του κράτους εκφράζεται περισσότερο με όρους διαχείρισης των φυσικών και μη πόρων παρά με όρους κυριαρχίας επί συγκεκριμένων γεωγραφικών περιοχών. Οι συμβατικές ρυθμίσεις επομένως συμπληρώνονται από το ευρύτερο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου. Το ίδιο συμβαίνει και με τις προστατευτικές ρυθμίσεις για τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και την ελληνική μειονότητα στην Κωνσταντινούπολη: η κρίση των συγκεκριμένων επιθέτων δεν ήταν άλλωστε τυχαία. Αν και η σκοπούμενη στη σύμβαση ισορροπία έχει έκτοτε σοβαρά διαταραχθεί στο πεδίο, ο πυρήνας της προστασίας παραμένει ισχυρός και αναλλοίωτος - ενισχυμένος μάλιστα στο πλαίσιο του εθνικού κράτους δικαίου και του διεθνούς συστήματος προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Εκατό χρόνια πριν, χώρες που τις χάριζαν ποταμοί αίματος κατάφεραν να συμφωνήσουν στο σχεδιάγραμμα μιας κοινής μελλοντικής πορείας. Δεν έγινε χωρίς κόπο: υπήρξαν και εκεί κόκκινες γραμμές, σκηνές πάθους και θεατρικότητας, στιγμές ειλικρίνειας και μεθοδεύσεις βγαλμένες από κατασκοπευτικό μυστήριο. Υπήρχε, πάνω απ' όλα, ένα κοινό πλαίσιο αναφοράς και η επιθυμία συνδιαλλαγής σε κλίμα καλής πίστης και αμοιβαίας εμπιστοσύνης, που δεν ήταν ούτε εύκολη ούτε αυτονόητη. Εκατό χρόνια μετά, η καλή πίστη και η αμοιβαία εμπιστοσύνη απουσιάζουν επιδεικτικά, ενώ οι γραμμές επικουρικής έχουν σοβαρά διαταραχθεί.

Η Συνθήκη της Λωζάννης είναι ίσως το σημαντικότερο κοινό πλαίσιο αναφοράς που έχουμε - είναι όμως σαφές από τις πρόσφατες δηλώσεις του τούρκου προέδρου για την αληθινή Τουρκία που ξεπερνά τα γεωγραφικά της όρια, ότι αισθάνεται στενό, σχεδόν ασφικτικό, τον κλοιό της.

Είναι βαθύτατη η πεποίθησή μου ότι θα ήταν ιστορικό λάθος να θέσουμε εκποδών το εργαλείο, που τόσο χρήσιμο έχει αποδειχθεί έναν αιώνα τώρα. Η Συνθήκη είναι σταθερή και ευέλικτη, αυστηρή και ενιαίοτητα στις περιστάσεις, ικανή να εξελιχθεί στον χρόνο και να προσαρμοστεί σε νέες απαιτήσεις. Με κόκκινες γραμμές, με θεατρικές χειρονομίες και μεγάλα λόγια, με άμεσο διάλογο και πεισματική σιωπή, εξακολουθεί να είναι ίσως η μόνη βάση επικοινωνίας με την οποία αιθανόμαστε και οι δύο εξίσου βολικά ή εξίσου άβολα.

Η Μαρία Γαβουνεάη είναι καθηγήτρια στη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, γενική διευθύντρια του [ΕΛΙΑΜΕΠ](#)

ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ

Οι ελληνοτουρκικές διπλωματικές σχέσεις πριν και μετά τη Λωζάννη

Η εκατονταετηρίδα από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης την 24η Ιουλίου 1923 προσφέρεται για σειρά προβληματισμών για το παρελθόν, το παρόν αλλά και το μέλλον των ελληνοτουρκικών.

Αν και η Συνθήκη αφορούσε σειρά θεμάτων πέραν των αμιγώς ελληνοτουρκικών ενδιαφερόντων και ρυθμίζει τα σύνορα της Τουρκίας με τη Συρία και το Ιράκ αλλά και ζητήματα διαδοχής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από την Τουρκία, παραμένει το θεμέλιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Επειτα από μια δεκαετία πολεμικών αναμετρήσεων, οι δύο χώρες αποφάσισαν να γυρίσουν σελίδα στις διμερείς τους σχέσεις και να θέσουν την υπεράσπιση των κρατικών συμφερόντων ως προτεραιότητα εις βάρος και των ατομικών δικαιωμάτων των προσφύγων. Ενώ η Συνθήκη της Λωζάννης επέτρεψε να αποτρέψει έναν νέο ελληνοτουρκικό πόλεμο, υπήρξε εντυπωσιακή η μεταστροφή του κλίματος στις διμερείς σχέσεις.

Πριν παρέλθει ούτε επαίστατη από την υπογραφή της Συνθήκης, οι δύο χώρες αποφάσισαν να επαναπροσδιορίσουν τις σχέσεις τους στρεφόμενες προς το μέλλον και λαμβάνοντας υπ' όψιν τα κοινά τους συμφέροντα. Η υπογραφή Συμφωνίας Ελληνοτουρκικής Φιλίας την 30ή Οκτωβρίου 1930 συνδέσαν βεβαίως και με τις νέες στρατηγικές ισορροπίες στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο. Η Βουλγαρία στα Βαλκάνια και η Γαλιλία στη Μεσόγειο ήταν τα δύο κράτη που θεωρούσαν εαυτά αδικημένα από τη μεταπολεμική διεθνή έννομο τάξη και λάμβαναν αναθεωρητικές πρωτοβουλίες, ενώ η Ελλάδα και η Τουρκία παρέμειναν προσπλωμένες στη διεθνή έννομο τάξη. Η ανάπτυξη μιας αδιανόητης σήμερα σχέσεως εμπιστοσύνης εμφανίζεται μέσω δύο περιστατικών. Πρώτον, όταν η ελληνική κυβέρνηση επεξέτεινε διά προεδρικού διατάγματος τον Σεπτέμβριο του 1931 τον ελληνικό εναέριο χώρο από τα τρία στα δέκα ναυτικά μίλια, ενώ τα ελληνικά χωρικά ύδατα παρέμειναν στα τρία ναυτικά μίλια, η Τουρκία συναίνεσε σιωπηρώς. Ο λόγος ήταν ότι η Τουρκία θεωρούσε ότι η δράση της ιταλικής αεροπορίας στον διεθνή εναέριο χώρο του Ανατολικού Αιγαίου απειλούσε την τουρκική εθνική ασφάλεια πολύ περισσότερο από την επέκταση του ελληνικού εναέριου χώρου στα δέκα μίλια. Δεύτερον, όταν η Τουρκία ζήτησε την αναθεώρηση των όρων της Συνθήκης της Λωζάννης για την αποστρατιωτικοποίηση των Στενών, η τότε ελληνική κυβέρνηση υποστήριξε το τουρκικό αίτημα, ώστε τελικώς να υπογραφεί η Συνθήκη του Μοντρέ την 20ή Ιουλίου 1936. Το επίπεδο εμπιστοσύνης

στις διμερείς σχέσεις ίσως υπήρξε ένας από τους λόγους για τους οποίους η ελληνική αντιπροσωπεία αμέλπισε να απαιτήσει τη ρητή αναφορά των νήσων Λήμνου και Σαμοθράκης στη Συνθήκη του Μοντρέ θεωρώντας αυτονόητη την άρση του καθεστώτος αποστρατιωτικοποιήσεως και για αυτές. Επρεπε να παρέλθει σχεδόν μισός αιώνας για να αμφισβητήσει η Τουρκία το δικαίωμα της Ελλάδος να διατηρεί εναέριο χώρο δέκα ναυτικών μιλίων, αλλά και να διατυπώσει τον παράδοξο ισχυρισμό ότι παρά την κατάργηση του καθεστώτος αποστρατιωτικοποιήσεως των Στενών, αυτό εξακολουθεί να ισχύει για τη Λήμνο και τη Σαμοθράκη.

Ηταν ασφαλώς η ανάδυση του Κυπριακού Ζητήματος το 1955 που έθεσε τέλος σε περίπου τρεις δεκαετίες αρμονικών ελληνοτουρκικών σχέσεων. Η κρίση στο Κυπριακό λειτούργησε καταλυτικά για την όξυνση των προβλημάτων των μειονοτήτων και στις δύο χώρες, αλλά και την ανάδυση του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου ως νέων πεδίων ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης. Αν κάτι μας διδάσκει η ελληνοτουρκική προσέγγιση του 1930, είναι ότι η βελτίωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων διευκολύνεται από τον κοινό στρατηγικό προσανατολισμό των δύο κρατών αλλά και την αναφορά σε ένα κοινό πλαίσιο πολιτικών αξιών.

Ο Ιωάννης Ν. Γρηγοριάδης είναι αναπληρωτής καθηγητής του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Μπρίκεντ και επικεφαλής του προγράμματος Τουρκίας του [ΕΛΙΑΜΕΠ](#)

ΤΟΥ ΑΝΤΩΝΗ ΚΛΑΨΗ

Μια μεγάλη συζήτηση για τη Συνθήκη της Λωζάννης

Ο ι επέτειο αποτελεί πάντα καλή αφορμή για να έρθουν ξανά στο προσκήνιο του ενδιαφέροντος ιστορικά γεγονότα. Αυτό ισχύει και για τη Συνθήκη της Λωζάννης, καθώς για τους συμπληρώνονται 100 χρόνια από την υπογραφή της. Ισχύει όμως μόνο εν μέρει, καθώς η Συνθήκη της Λωζάννης όχι μόνο παραμένει διαρκώς επίκαιρη, αλλά δεν λείπει από τον δημόσιο διάλογο σχεδόν σε κάθε αναφορά στις ελληνοτουρκικές σχέσεις – πολύ περισσότερο, όταν υπάρχουν περίοδοι έντασης σε αυτές τις σχέσεις.

Στη Λωζάννη δεν κλήθηκαν να διαπραγματευθούν μόνο η Ελλάδα και η Τουρκία. Στη Συνδιάσκεψη Ειρήνης, η οποία ξεκίνησε τις εργασίες της τον Νοέμβριο του 1922 και τις ολοκλήρωσε τον Ιούλιο του επόμενου έτους, συμμετείχαν πολλά κράτη. Τα ελληνοτουρκικού ενδιαφέροντος ζητήματα δεν ήταν ούτε τα μόνα ούτε και ανάγκη τα σημαντικότερα από όσα συζητήθηκαν στη Λωζάννη. Όμως η Ελλάδα και η Τουρκία ήταν οι χώρες που επηρεάστηκαν (και που συνεχίζουν να επηρεάζονται) περισσότερο από τα όσα συμφωνήθηκαν στη Λωζάννη.

Η Συνθήκη της Λωζάννης επηρέασε καθοριστικά την ιστορική πορεία τόσο της Ελλάδας όσο και της Τουρκίας. Υπήρξε ταυτόχρονα μια ληξιαρχική πράξη θανάτου και μια ληξιαρχική πράξη γέννησης. Από τη μια, επιβεβαίωσε το τέλος της Μεγάλης Ιδέας, η οποία είχε προσδιορίσει τις μειζόνες επιλογές του ελληνικού κράτους σχεδόν αμέσως μετά τη δημιουργία του. Από την άλλη, άνοιξε τον δρόμο για την ανακήρυξη της Τουρκικής Δημοκρατίας. Η Ελλάδα σχεδόν ολοκλήρωσε την εδαφική της διαμόρφωση (έκτοτε μόνο τα Δωδεκάνησα προστέθηκαν στην ελληνική επικράτεια), ενώ ταυτόχρονα, μέσα από την οδυνηρή εμπειρία της ανταλλαγής των πληθυσμών, κατέστη ένα από τα πλέον ομοιογενή από εθνολογικά άποψη κράτη της Ευρώπης. Σχεδόν απαράλλακτα έχουν παραμείνει και τα σύνορα της Τουρκίας, με μοναδική προσθήκη την περιοχή της Αλεξανδρέτας το 1939.

Το ιστορικό, πολιτικό και διπλωματικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διεξήχθησαν οι διαπραγματεύσεις στη Λωζάννη αλλά και οι σύγχρονες κληρονομίες της Συνθήκης της Λωζάννης αποτέλεσαν τα κύρια σημεία ενδιαφέροντος του μεγάλου διεθνούς συνεδρίου, το οποίο διοργανώσαν στις 12 και 13 Ιουνίου στην Αθήνα το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το **ΕΛΙΑΜΕΠ**. Πάνω από σαράντα πανεπιστημιακοί καθηγητές, ερευνητές, αλλά και διπλωμάτες συμμετείχαν στις εργασίες του. Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι το συνέδριο έδωσε την ευκαιρία για την παρουσίαση πορισμάτων των ερευνών ελλήνων και τούρκων ειδικών και για την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ τους.

Ζητήματα όπως ο ρόλος των προσωπικοτήτων που συμμετείχαν στη Συνδιάσκεψη της Λωζάννης, οι στρατηγικές προτεραιότητες των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής, το νέο γεωπολιτικό περιβάλλον που διαμορφώθηκε ως αποτέλεσμα των συμφωνηθέντων στη Λωζάννη, η εξέλιξη της ελληνικής και της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής από το 1923 και μετά, αλλά και η σημασία που έχει σήμερα η Συνθήκη της Λωζάννης υπήρξαν ορισμένα μόνο από τα ζητήματα που συζητήθηκαν στις συνολικά δέκα επιμέρους συνεδρίες. Το αβίαστο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι μέσα σε ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον η Συνθήκη της Λωζάννης εξακολουθεί να αποτελεί σταθερό σημείο αναφοράς για την ειρήνη και τη σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή μας.

Ο Αντώνης Κλάψης είναι επικεφαλής καθηγητής Διπλωματίας και Διεθνούς Οργάνωσης, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΤΣΑΚΩΝΑ

Μια Συνθήκη εκατό χρόνων που δείχνει το μέλλον

Ενα «στρογγυλό τραπέζι» Ελλήνων και Τούρκων εν ενεργεία και ομότιμων πανεπιστημιακών καθώς και επί τιμή διπλωματών που συζητά για τη σημασία μιας πολυμερούς Συνθήκης που υπεγράφη πριν από 100 χρόνια για το παρόν και το μέλλον των δύσκολων ελληνοτουρκικών σχέσεων δεν αποτελεί μόνο μια ευκαιρία ανταλλαγής απόψεων. Υπό ορισμένες συνθήκες μπορεί να εξελιχθεί σε μια ενδιαφέρουσα άσκηση αυτογνωσίας και για τις δύο πλευρές. Αυτό πράγματι συνέβη στην κατακλείδα του διεθνούς συνεδρίου για τα εκατό χρόνια από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης που συνδιοργάνωσαν το **Ελληνικό Ίδρυμα Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)** και το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ), όπου οι συμμετέχοντες Έλληνες και τούρκοι ομιλητές είχαν την ευκαιρία μιας ειλικρινούς αποτίμησης της σημασίας της αιωνόβιας Συνθήκης της Λωζάννης και ανάδειξης της σημαντικής παρακαταθήκης της για το παρόν και το μέλλον της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης.

Βεβαίως η σημασία της Συνθήκης της Λωζάννης δεν περιορίζεται στη ρύθμιση των σχέσεων Ελλάδας και Τουρκίας έπειτα από έναν αιματηρό πόλεμο και μια οδυνηρή και καταστροφική ήττα για την Ελλάδα. Αφορά αντίθετα ευρύτερες διευθετίσεις επιτηγχνόντας να επιλύσει – σε μεγάλο βαθμό – το Ανατολικό Ζήτημα, να προσδιορίσει τους όρους διάλυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, να δημιουργήσει την πρώτη τουρκική δημοκρατία και κυρίως να οικοδομήσει ένα «αντικειμενικό καθεστώς» (objective regime) στον αφορά τις εδαφικές διευθετίσεις μιας ιδιαίτερα μεγάλης σε έκταση περιοχής που θα συνδέσει τη νοτιοανατολική πλευρά της Ευρώπης με μεγάλο μέρος της Ανω Ανατολής. Θα μπορούσε έτσι να υποστηριχτεί ότι ο κόσμος μετά τη Συνθήκη της Λωζάννης προσμοιάζει – όπως το έθεσε ο Χένρι Κίσιγκερ, που γεννήθηκε τη χρονιά της υπογραφής της Συνθήκης – με τον «αποκατεστημένο κόσμο» της **Ευρωπαϊκής Συμφωνίας του 19ου αιώνα**. Ακόμα σπουδαιότερο είναι ότι η Συνθήκη της Λωζάννης δημιούργησε στο πέρασμα του χρόνου μια σημαντική παρακαταθήκη καθιστώντας τον πόλεμο μια κακή επιλογή και οικοδομώντας ένα «πλαίσιο κανόνων» όπου οι συμμετέχοντες μπορούσαν να αποδεχτούν ότι στο τέλος της ημέρας θα είναι «όλοι το ίδιο δυσχερестημένοι». Η «διπλωματία στα καλύτερά της», θα μπορούσε να υποστηριχτεί κάποιος αφού η οικοδόμηση ενός σταθερού πλαισίου σχέσεων βασιζόμενων σε κανόνες κατέστη εφικτή ύστερα από σειρά πολύμηνων διαπραγματεύσεων και κυρίως αμοιβαίων συμβιβασμών.

Την επόμενη χρονιά συμπληρώνεται μισός αιώνας ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης, τουλάχιστον όσον αφορά τη σύγχρονη εκδοχή της που οριοθετεί τη τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Πόσο μακριά βρίσκονται σήμερα Ελλάδα και Τουρκία από την πολύτιμη παρακαταθήκη μιας Συνθήκης που άντεξε στον χρόνο αποτελώντας τη βάση των ελληνοτουρκικών σχέσεων;

Αρκετά μακριά η Τουρκία, όχι τόσο μακριά η Ελλάδα, είναι μια σύντομη απάντηση. Και τούτο διότι τόσο η πρόσφατη όσο και η λιγότερο πρόσφατη ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων καταδεικνύει ότι και οι δύο χώρες εξακολουθούν να επιβαρύνονται με συγκεκριμένα σύνδρομα. Από την πλευρά της Τουρκίας, το «σύνδρομο των Σεβρών» (οι εξωτερικές δυνάμεις που επιθυμούν τη διάλυση και τον διαιελισμό της) δείχνει να ακολουθεί τα τελευταία χρόνια το «σύνδρομο της Λωζάννης» όπου τουλάχιστον με βάση τις τοποθετήσεις του επανεκλεγμένου προέδρου της Τουρκίας διαπιστώνεται μια διαστροφή μεταξυ των μεγαλεπίβλων στόχων της «Μεγάλης Τουρκίας» και των περιορισμών που θέτουν οι ισχύουσες κατά τα τελευταία εκατό χρόνια εδαφικές διευθετίσεις στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Το «σύνδρομο της Λωζάννης» αποτυπώνεται με επιθετική ρητορική (το αφήγημα της «Γαλάζιας Πατρίδας») έναντι της Ελλάδας, ενώ «παίρνει σάρκα και οστά» στην Ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή (έναντι της Κύπρου, της Συρίας, της Λιβύης και του Ιράκ). Η Ελλάδα κατατρίχεται και αυτή, περισσότερο η «κοινή γνώμη» της και λιγότερο οι πολιτικές της ηγεσίες, από το «σύνδρομο της μη επίλυσης» που αφορά την αντίθεσή της σε οποιαδήποτε συμφωνία επίλυσης των διαφορών της με την Τουρκία (ακόμα και στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου) που θα εμπειρέσει ή θα συνεπάγεται το κόστος ενός συμβιβασμού, ο οποίος θα προσφέρει στην Ελλάδα κάτι λιγότερο από το 100% όσων «δικαιωματικά» θεωρεί ότι της ανήκουν τόσο στο Αιγαίο όσο και στην Ανατολική Μεσόγειο.

Ενώ τα σύνδρομα που κατατρίχουν και υπάρχουν, η Συνθήκη της Λωζάννης προσφέρει στην Ελλάδα και την Τουρκία δυνατότητα να σκεφτούν «έξω από το κουτί» όσον αφορά το παρόν και κυρίως το μέλλον της σχέσης τους. Και τούτο διότι κατέδειξε με ιδιαίτερος πειστικό τρόπο ότι ακόμα και ύστερα από μια καταστροφική σύγκρουση τα διμερή ζητήματα μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά μέσω πολυμερών σχημάτων και συμφωνιών. Σήμερα Ελλάδα και Τουρκία έχουν την ευκαιρία να εκμεταλλευτούν προτάσεις που χαιρούν υψηλής νομιμοποίησης και στοχεύουν στη διευθέτηση διμερών ζητημάτων μέσω της ένταξης των διμερών τους προβλημάτων σε πολυμερή σχήματα και συμφωνίες. Χαρακτηριστικά περίπτωση σε αυτή την κατεύθυνση είναι η πρόταση του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τη διεξαγωγή Πολυμερούς Διάσκεψης για τη Μεσόγειο με στόχο την οριοθέτηση των Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών (ΑΟΖ) των κρατών της περιοχής. Η Συνθήκη της Λωζάννης εξακολουθεί έπειτα από εκατό χρόνια να δείχνει τον δρόμο. Απομένει στις ισχυρές ηγεσίες που θα προκύψουν μετά τις εκλογές στις δύο χώρες να επιδείξουν την ανάλογη πολιτική βούληση.

Ο Παναγιώτης Τσακώνας είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και επικεφαλής του προγράμματος ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής στο **ΕΛΙΑΜΕΠ**

